

گاهشماری قبطی^۱

و.و.تسیبولسکی // باغداد/ساریان

قبطیان اولاد مصریان باستان و ساکنان بومی جمهوری عربی مصر هستند. مذهبشان مسیحی است اما گاهشماری خود را که بر پایه گاهشماری شمسی مصریان باستان قرار دارد نگهداری نموده اند. امروزه در مصر، گاهشماری قبطی نیز بکار می رود. برخی روزنامه ها (مثلاً "الاهرام") تاریخ انتشار را مطابق سه گاهشماری بیان می کنند: هجری قمری، گریگوری و قبطی. گاهشماری قبطی شامل ۱۲ ماه ۳۰ روزه است. پس از ماه آخر ۵ روز اضافی می آید و یک روز دیگر نیز هر چهار سال یکبار افزوده می شود. پس یک سال عادی گاهشماری قبطی شامل ۳۶۵ روز و سال کبیسه دارای ۳۶۶ روز است.

هر سالی که پس از تقسیم بر ۴، باقیمانده ۳ بدهد در گاهشماری قبطی کبیسه محسوب می شود. پس عدد ترتیبی سال کبیسه ۳+۴ می باشد. برای نمونه سالهای ۱۶۳۹ یا ۱۶۷۹ قبطی کبیسه بوده دارای ۶ روز اضافه در آخر سال هستند.

سالهایی که در تقسیم بر ۴ دارای باقیمانده صفر، ۱ یا ۲ می باشند، (عددهایی که معادل ۴، ۱+۴ و ۲+۴ هستند) سالهای عادی به اضافه ۵ روز اضافی در آخر سال می باشند.

مبداء تاریخی گاهشماری قبطی ۲۹ اوت ۲۸۴ میلادی یعنی روزی است که دوران دیوکلتیان محسوب می شود.

سال قبطی در سالهای عادی ۲۹ اوت (روش ژولین) یعنی ۱۱ سپتامبر (روش گریگوری) سده بیستم و بیست و یکم) آغاز می شود. اما در سال پس از کبیسه قبطی، سال قبطی در ۳۰ اوت (ژولین) یا ۱۲ سپتامبر (گریگوری) آغاز می گردد، زیرا در گاهشماری ژولین و گریگوری سال کبیسه وجود دارد.

نباید فراموش شود که تاریخهای قبطی همیشه مصادف با تاریخهای گاهشماری ژولین می باشند. هر گونه مقایسه ای با گاهشماری گریگوری ارائه شده در این کتاب تنها برای سالهای ۱۹۰۰ تا ۲۰۹۹ میلادی معتبر است، جدولها و فرمولهای مختلفی باید برای دوره های پیشین و پسین بکار گرفت.

نامهای مصری باستان (با معادلای تلفظ عربی) هنوز برای ماههای قبطی نگهداری شده اند.

نامهای ماههای سال قبطی مطابق جدول زیر هستند:

۲۳- گاهشماری قبطی- با مبداء تاریخ متفاوت- گاهشماری رسمی اتیوپی است.

ماه	نامهای باستان	مصری	نامهای کنونی
۱	تت		تت
۲	فاوفی		یبب
۳	اتیر		هنتور
۴	جویک		کیهک
۵	تی بی		توب
۶	مهیر		امشیر
۷	فمنوت		برمهت
۸	فرموتی		برمودا
۹	پهون		بشناس
۱۰	پینی		بونا
۱۱	اپی فی		ایبب
۱۲	مسوری		میسرا

نصی (روزهای اضافه)

رابطه بین تاریخهای گاهشماری قبطی و ژولین با گریگوری از جدول زیر بدست می آید. اینها تاریخهای ژولین و گریگوری مربوط به اول و سی ام هر ماه قبطی و نیز آن تاریخهای قبطی را که به اول هر ماه از گاهشماری ژولین یا گریگوری ارتباط دارد، نشان می دهند. جدولها از سالهای عادی و کیسه برای سالهای پس از کیسه قبطی تنظیم شده اند.

ارتباط میان گاهشماری های قبطی و ژولین در تمام سده ها اما برای گاهشماری های قبطی و گریگوری تنها در دوره ۲۰۹۹-۱۹۰۰ ثابت است. همانگونه که جدولها نشان می دهند، رابطه ثابت میان تاریخ های قبطی و ژولین (گریگوری) در سالهایی که پس از کیسه قبطی می آیند و در سالهایی که ۳۰ اوت (۱۲ سپتامبر) آغاز می شوند، مختل می گردد. با این وصف توازن اتفاقا برقرار است زیرا که سال کیسه ژولین (گریگوری) همواره پس از کیسه قبطی می آید بطوریکه در اول مارس ارتباط دوباره عادی می گردد.

اول مارس گاهشماری گریگوری همواره (در سده های ۲۰ و ۲۱) بیست و دوم امشیر (روز ۱۷۲-ام سال قبطی) است.

از آنجا که سال قبطی ۲۹ اوت (روز ۲۴۱-ام گاهشماری ژولین) یا ۱۱ سپتامبر (روز ۲۵۴-ام گاهشماری) آغاز می شود و سال مبداء قبطی ۲۸۴ میلادی است (یعنی ۲۸۳ سال تمام پس از میلاد) لذا ما می توانیم به آسانی ارتباط میان تاریخهای این گاهشماری ها را محاسبه نماییم.

Correspondence Between the Dates of Coptic and Julian Calendars

Date of Coptic month	Tot	Babe	Hatur	Kihak	Tube	Amshir	Baramhat	Barmuda	Basimas	Bauma	Abib	Misra	Nasi
1	29.VIII	28.IX	28.X	27.XI	27.XII	26.I	25.II	27.III	26.IV	26.V	25.VI	25.VII	24.VIII
4	1.IX	1.X	1.XI	1.XII	1.I	1.II	1.III	1.IV	1.V	1.VI	1.VII	1.VIII	28.VIII
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29.VIII
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	27.IX	27.X	26.XI	26.XII	25.I	24.II	26.III	25.IV	25.V	24.VI	24.VII	23.VIII	—
Ordinary years and years with the 6th extra day (4n+1; 4n+2; 4n+3)													
1	30.VIII	29.IX	29.X	28.XI	28.XII	27.I	26.II	27.III	26.IV	26.V	25.VI	25.VII	24.VIII
3	1.IX	1.X	1.XI	1.XII	1.I	1.II	1.III	1.IV	1.V	1.VI	1.VII	1.VIII	28.VIII
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	28.IX	28.X	27.XI	27.XII	26.I	25.II	26.III	25.IV	25.V	24.VI	24.VII	23.VIII	—
Year after the 6th extra day (4n+0)													

Correspondence Between the Dates of Coptic and Gregorian Calendars for the Period 1900-2099

Date of Coptic month	To4	Bohe	Ha4ur	Kihak	Tube	Ams4ir	Barambat	Barmuda	Bashmas	Baam4	Abib	Mi4za	Nas4
Ordinary years and years with the 6th extra day (4n+1; 4n+2; 4n+3)													
1	11.IX	11.X	10.XI	10.XII	9.I	8.II	10.III	9.IV	9.V	8.VI	8.VII	7.VIII	6.IX
5	1.X	1.XI	1.XII	1.I	1.II	1.III	1.IV	1.V	1.VI	1.VII	1.VIII	1.IX	10.IX
21													
22													
23													
24													
25													
26													
30	10.X	9.XI	9.XII	8.I	7.II	9.III	8.IV	8.V	7.VI	7.VII	6.VIII	5.IX	
Year after the 6th extra day (4n+0)													
1	12.IX	12.X	11.XI	11.XII	10.I	9.II	10.III	9.IV	9.V	8.VI	8.VII	7.VIII	6.IX
5	1.X	1.XI	1.XII	1.I	1.II	1.III	1.IV	1.V	1.VI	1.VII	1.VIII	1.IX	10.IX
20													
21													
22													
23													
24													
25													
26													
30	11.X	10.XI	10.XII	9.I	8.II	9.III	8.IV	8.V	7.VI	7.VII	6.VIII	5.IX	

۲۸۳ سال و ۲۴۰ روز به تاریخ قبطی افزوده آنرا به ژولین تبدیل می کنیم و با ۲۸۳ سال و ۲۵۳ روز می افزائیم تا تاریخ گریگوری بدست آید. برای سال پس از کیسه قبطی تا ۱۸۴۰-مین روز (و خود آن روز، برای گاهشماری ژولین) یا تا ۱۷۱-مین روز (برای گاهشماری گریگوری)

بجای ۲۴۰ و ۲۵۳ روز بترتیب ۲۴۱ و ۲۵۴ روز می افزائیم. اما از روز ۱۸۵ (یا ۱۷۲) چنین سالی ۲۴۰ و ۲۵۳ روز مانند سابق.

مثال ۱: چگونگی تاریخ ژولین را برای سوم بونا (ماه دهم) سال ۱۶۶۱ قبطی بیابیم؟ (سوم بونا، روز ۲۷۳ سال قبطی است).

$$۱۹۴۳=۲۸۳+۱۶۶۰$$

$$۵۱۳=۲۴۰+۲۷۳$$

$$۱۴۸=۵۱۳-۳۶۵$$

$$۱۹۴۴=۱+۱۹۴۳$$

عدد ۵۱۳ از تعداد روزهای سال بیشتر است پس ۳۶۵ روز کم می کنیم، یعنی یک سال تمام و یک واحد به عدد سالها می افزاییم.

پس تاریخ ژولین مطلوب ۲۸ مه ۱۹۴۴ می باشد (۲۸ مه روز ۱۴۸ از گاهشماري ژولین است).

مثال ۲: چگونه تاریخ ژولین را برای ۵ هاتور (ماه سوم) سال ۱۶۶۰ قبطی بیابیم (سال ۱۶۶۰ پس از کبیسه قبطی می آید، ۵ هاتور روز ۶۵ سال قبطی است).

$$۱۹۴۲=۲۸۳+۱۶۵۹$$

$$۳۰۶=۲۴۱+۶۵$$

پس دوم نوامبر ۱۹۴۲ تاریخ مطلوب است. (۲ نوامبر، روز ۳۰۶ ژولین است).

مثال ۳: چگونگی تاریخ گریگوری را برای ۲۶ آیب (ماه ۱۱) سال ۱۶۵۸ قبطی بیابیم. (۲۶ آیب روز ۳۲۶ سال قبطی است).

$$۱۹۴۰=۲۸۳+۱۶۵۷$$

$$۱۹۴۱=۱+۱۹۴۰$$

$$۵۷۹=۲۵۳+۳۲۶$$

$$۲۱۴=۵۷۹-۳۶۵$$

پس ۲ اوت ۱۹۴۱ تاریخ گریگوری مطلوب است (۲ اوت روز ۲۱۴ از سال گریگوری است).

مثال ۴: چگونگی تاریخ گریگوری را برای سوم ماه توب (ماه پنجم) سال ۱۶۶۰ قبطی بیابیم؟

(۱۶۶۰ پس از کبیسه می آید و ۳ توب، روز ۱۲۳ از سال قبطی است).

$$۱۹۴۲=۲۸۳+۱۶۵۹$$

$$۱۹۴۳=۱+۱۹۴۲$$

$$۳۷۷=۲۵۴+۱۲۳$$

$$۱۲=۳۷۷-۳۶۵$$

پس ۱۲ ژانویه ۱۹۴۳ تاریخ مطلوب گریگوری است.

تمام این پاسخها به کمک دو جدول فوق به آسانی مشخص می شود.

نکته: اگر مجموع روزهای بدست آمده پس از حمل از تعداد روزهای سال تجاوز کند، همواره بدون توجه به اینکه سال گاهشماری اروپایی عادی است یا کبیسه، ۳۶۵ روز از آن کم می کنیم.

برای تبدیل تاریخ ژولین (گریگوری) به قبطی بر خلاف عملیات محاسباتی فوق عمل می نمائیم.

مثال ۵: چگونگی سال قبطی را برای ۲۶ ژوئیه ۱۹۴۵ (ژولین) بیابیم؟ (۲۶ ژوئیه روز ۲۰۷ از سال است).

$$۱۶۶۱ = ۱۹۴۴ - ۲۸۳$$

$$۵۷۲ = ۳۶۵ + ۲۰۷$$

$$۳۳۲ = ۵۷۲ - ۲۴۰$$

از آنجا که ۲۴۰ بزرگتر از ۲۰۷ است ۳۶۵ واحد (یعنی تعداد روزهای سال) به ۲۰ می افزائیم پس از ۱۶۶۱ یک سال کاسته شده است.

با جمع ۲۰۷، ۳۶۵ عدد ۵۷۲ حاصل می شود. اکنون ۲۴۰ را از ۵۷۲ کم می کنیم و ۳۳۲ خواهیم داشت.

اکنون اجازه دهید ماه و روز قبطی مربوط به ۳۳۲-مین روز را بیابیم جواب دوم میسرا (ماه ۱۲) سال ۱۶۶۰ قبطی است (دوم میسرا روز ۳۳۲ از سال قبطی است).

محاسبات مربوط به دیگر گاهشمارهای هاطی عملیاتی مشابه انجام می گیرد.